Anders daarentegen wordt dit zoo we nu ten slotte het oog vestigen op de verhouding tusschen de engelenwereld en de herboren of herschapen menschheid. Naar de Scheppingsordinantie, dit spreekt] vanzelf, bestond er tusschen deze beide zeker verband. Zulk verband bestaat tusschen al de deelen van de Schepping Gods. We zien dit duidelijk bij de vergelijking van mensch en dier, van dier en plant, van plant en stof, en zelfs tusschen onze aarde en de hemelbollen boven ons is het reeds gelukt door de telescopie en de spectraal analyse allerlei verband aan te toonen. Het heelal is geen in elkaar gezet werktuig, dat uit losse, onsamenhangende deelen bestaat, maar een organisme, waarvan alle deelen door voegselen en verbindingen van allerlei aard met elkaar in onderlinge betrekking staan. Geen twijfel alzoo, of ook tusschen de engelenwereld en de wereld der menschenkinderen bestond er oorspronkelijk zulk een verband krachtens de Schepping. Dit verband echter is door de zonde verstoord. Toen de engelenwereld in twee deelen uiteenging, in een wereld van booze en van goede engelen, koos de mensch in zijn val voor de kwade engelen, en verbrak alzoo zijn verband met de goede engelen; zóó zelfs, dat we in den Cherub aan den ingang van het Paradijs, den goeden engel niet met den mensch in verband en te zijner bescherming zien optreden, maar positie zien nemen *tegenover* den mensch. Voor zooveel het aan den mensch hing, zou alzoo de menschenwereld voortaan alleen in verband zijn gebleven met de wereld der duivelen, en alle verband met de wereld der goede engelen ware afgesneden geweest. Dat zulk verband toch weer intrad, is dan ook geen gevolg van 's menschen keus, maar van Goddelijk genadebestel. God was het, die de goede engelen weer met ons in verband bracht, maar nu natuurlijk in *een geheel ander verband*, dan hetwelk oorspronkelijk krachtens de Schepping had bestaan. Van nu voortaan verkrijgen de goede engelen een taak, een dienst, een opdracht in *het rijk der genade*. Ze worden dienstbaar gesteld in het groote werk der verlossing. Ze worden uitgezonden om dergenen wil die de zaligheid beërven zullen. De hierdoor ontstaande betrekking is dus niet meer de normale, die oorspronkelijk bestond, en eeuwig bestaan zal, maar een extraordinaire, tijdelijke en voorbijgaande; maar die zoolang moet onderhouden, tot het werk der verlossing zal volbracht zijn, en de herboren menschheid, in het »lichaam van Christus", d. i. de gemeente, ten hemel zal zijn ingeleid.

En zoo nu bezien, treedt, zoo we ons niet vergissen, de beteekenis van Ef. 1 : 10 terstond in klaar en helder licht. God heeft, zoo betuigt de heilige apostel, »in zijn welbehagen zich voorgenomen, om in de volheid der tijden, in Christus alle ding weder bijeen te vergaderen, beide dat in den hemel is en dat op de aarde is." Hiermeê nu wordt uitgesproken, dat de wereld daarboven en de wereld op aarde haar oorspronkelijk verband en haar in de Schepping gegronde harmonie verloren hadden. Juist wat we zeiden, dat het oorspronkelijk verband tusschen engelenwereld en menschenwereld was verbroken. Doch zoo zou het niet blijven. Eens zou ook dit verband weer hersteld worden. Dit zou geschieden »in de volheid der tijden", d. i. als het verlossingswerk volbracht was. En het zou geschieden door Christus, als den Verzoeningsmiddelaar, omdat hij de *verloren* menschheid als *herboren* menschheid naar God zou terugleiden. Zelfs ontvangt het woord »bijeenvergaderen", waarop we zoo straks reeds nadruk legden, aldus een zeer bijzondere beteekenis. Immers het »bijeenvergaderen" wordt in het Grieksch uitgedrukt door een woord, dat letterlijk, gelijk we boven opmerkten, beteekent: *weer onder één hoofd* brengen. Dit nu is juist het *organische* begrip, het begrip van een *lichaam*. Stel u de ledematen van het lichaam voor als alle uit elkander genomen, dan is er geen lichaam; maar als ge deze ledematen nu weer onder één hoofd saambrengt, dan keert het organisch verband terug, en dan is het *lichaam* er weder. En zoo nu ook was het hier. Engelen en menschen waren uiteengeslagen. Ze misten hun gemeenschappelijk hoofd. Nu echter, dank zij het werk der Verlossing, wordt de herboren menschheid weer vatbaar, om met de engelenwereld in het oorspronkelijk organisch verband hersteld te worden, en deswege wordt de wereld in den hemel en de wereld die op de aarde is, weer onder het ééne Hoofd, Christus, bijeengebracht.

Nu zegt Col. 1 : 19 en 20 bijna hetzelfde. Daar toch heet het: »Want het is des Vaders welbehagen geweest, dat in hem al de volheid wonen zou, en dat Hij, door hem vrede gemaakt hebbende door het bloed zijns kruises, door hem, zeg ik, alle dingen verzoenen zou tot zichzelven, hetzij de dingen, die op de aarde, hetzij de dingen, die in de hemelen zijn." Toch is hier in zooverre een verschil aanwezig, dat hier wel, en niet in Ef. 1 : 10, sprake is van *verzoening*. Hier staat »*dat hij alle dingen tot zich zelven verzoenen zou*, hetzij de dingen die op aarde, hetzij de dingen die in de hemelen zijn. Daarover dus ten besluite nog een enkel woord. *Verzoenen* kan beteekenen: *schuld wegnemen*, maar het kan ook beduiden: »een bestaande *verwijdering* doen ophouden", en het is in den laatsten zin, dat het hier gebezigd wordt. Immers er staat in het Grieksch het woord ἀποκαταλλάξαι, dat letterlijk beteekent: *de vervreemding ten volle wegnemen*. Van *schuld*verzoening is alzoo hier geen sprake, maar wel van het weer doen opleven van een te loor gegane harmonie, van het doen ophouden van een ontstane vervreemding en verwijdering. En dit nu past geheel bij de gegeven voorstelling. De harmonie was verbroken in Gods Schepping, en zulks met name tusschen de engelenwereld en de menschenwereld; en deze verbroken harmonie kon niet hersteld worden, overmits de gevallen menschheid er niet vatbaar voor was. Er staat niet dat God de *engelen* en de *menschen* als personen verzoenen zou in Christus, maar er wordt op de engelen*wereld* en menschen*wereld* in het gemeen gedoeld, zooals blijkt uit de uitdrukking: »*de dingen* die op de aarde en *de dingen* die in de hemelen zijn. »Dingen" toch is geen woord dat van de *engelen* of *menschen* als zoodanig kan gebezigd worden. Zij zijn geen *dingen*, maar *personen*. Welnu, die twee werelden lagen in onnatuurlijke verhouding. De oorspronkelijke harmonie bestond niet meer. Er was vervreemding, er was verwijdering ontstaan. En die verwijdering is het, die eerst in Christus een einde kon nemen. Hij is het, die in de voleinding der eeuwen *beide* werelden, die van menschen en engelen, weer herstellen zal in oorspronkelijk verband. En dat er nu staat, dat God deze twee werelden *tot zich zelven* verzoenen zal, is volkomen natuurlijk. Immers alle disharmonie, alle storing van de verordineerde orde, gaat *tegen God in*. En eerst waar deze storing verdwijnt, en de door Hem gewilde harmonie weer in haar oorspronkelijke glansen schittert, heeft Hij alle dingen ook *tot zichzelven* verzoend.

KUYPER.

„Ga weg achter mij, Satanas."

> Maar hij, zich omkeerende, zeide tot Petrus: Ga weg achter mij, Satanas! Gij zijt mij een aanstoot; want gij verzint niet de dingen die Gods zijn, maar die der menschen zijn. Matth. 16 : 23.

Toen de verzoeking in de woestijn, in haar drievoudigen aanval, voleind was, week Satan van Jezus *voor een tijd*.

Hij was principieel overwonnen, en kon niet meer triomfeeren. Maar ook het wild gedierte, dat ge met uw speer doodelijk gewond hebt, kan in zijn stuiptrekkingen nog uiterst gevaarlijk voor u zijn, als doodsangst door wraakzucht zijn woede verhoogt.

En zoo was het hier.

De overwonnen duivel was nog niet machteloos gemaakt; en eerst na den oordeelsdag komt de ure dat hij geworpen wordt in den poel des vuurs.

Hoezeer ook in zijn kracht gebroken, en beroofd van alle hoop op zegepraal, heeft Satan dan ook zijn vervolging tegen Jezus voortgezet, en niet gerust, eer het oogenblik van helsche vreugde voor hem aanbrak, toen hij, met een duivelenlach van zelfvoldoening, aan Jezus de verzenen kon vermorzelen.

Want al zou het hem zelven op vermorzeling van zijn eigen kop te staan komen, hem wel, indien maar die ééne ure der duisternis hem niet ontging, dat Jezus ontzield, Jezus ten doode gewijd, Jezus aan het graf ter prooi zou zijn overgegeven.

Vandaar Satans nooit verzwakte moed, om telkens weer tergend en sarrend op Jezus aan te vallen. Toen hij aan het kruis hing door het hoongelach der aan hun ambt ontaarde priesters van Jeruzalem; en zoo ook, eer hij den weg naar het kruis insloeg door het woord van verzet *tegen* dat kruis, dat hij inblies in het hart van Jezus' jongeren.

Dat verstaat niet wie geen oog heeft voor den harden, bangen strijd, dien Jezus zelf doorworsteld heeft, om den weg van Gethsémané en Golgotha uit eigen aandrang in te slaan.

In diens oog toch *bestond* er voor Jezus geen verzoeking.

Voor dien is Jezus gang van Galilea naar Golgotha niets dan de rustige gang van den held en martelaar, die vastberaden den dood te gemoet treedt, zich met fieren moed ten doode wijdt, en bij dien gang zijn eere stelt in het onderdrukken van elk gevoel van zwakheid.

Aldus schittert dan ook in den heldenglans van den martelaar de Jezus der Modernen.

Maar zoo kent de Schrift den Christus niet.

Naar de teekening der Schrift is er in Jezus geen vreeze meer, maar wel een nameloos gevoel van weerdom des harten. Een schier bezwijken van zijns geestes kracht. Een terugschrikken voor de aanraking met den eeuwigen dood, van wiens onheilige existentie zijn heilig wezen gruwde. Een beven op de enkele gedachte, dat Satan hem ook maar één oogenblik overmogen zou. Een zielsangst, die allen zielsangst des menschen te boven ging, bij de enkele gedachte, dat hij ook maar één ondeelbaar oogenblik van zijn God zou verlaten zijn.

Vandaar dat Mozes en Elia op Tabor verschijnen, om hem, te midden eener profetische verheerlijking, den uitgang naar Jeruzalem nogmaals aan te zeggen.

Vandaar dat aan Golgotha straks dat doodsbenauwde Gethsémané voorafging.

En vandaar ook dat Petrus' schijnbaar zoo deelnemend en zoo liefde ademend woord: »Heere, wees u genadig, dit zal u geenszins geschieden", hem een giftige dolksteek in het toch reeds geperste hart was.

Jezus voelde het: Dat was *Satan* weer! Dat had *Satan* Petrus ingeblazen.

En daarom is het verzet van Jezus tegen dat zeggen van Petrus ook zoo vlijmend scherp.

»Ga weg achter mij, Satanas, gij zijt mij een aanstoot, want gij verzint niet de dingen die Gods zijn, maar der menschen."

Uw Heiland was »in de dingen der *menschen*" ingegaan. Als onzer één *voelde* hij *menschelijk*. Drongen in zijn ziel *menschelijke* gewaarwordingen. Togen door zijn zelfbewustzijn *menschelijke* gedachten. En juist die moest hij onderdrukken en te niet doen, om den wille Gods over zich klaar en helder voor zich te zien, en alzoo met ongedwongen overgave in »de dingen Gods" in te gaan.

Die »dingen der menschen" zijn hier niet op zich zelf *slechte, zondige* dingen; maar dingen, die vanzelf uit ons menschelijk hart opkomen, en die den hoventoon in ons voeren, zoolang ze niet door »de dingen Gods" teruggedrongen of geheiligd zijn.

Menschelijk is het, niet *slecht*-menschelijk, maar naar der menschen inborst en zielsbesef, dat de ellende voor den zondaar en het verderf voor den goddelooze is, maar dat een zoo heilige mensch, als Jezus was, de kroon der eere moest ontvangen, en niet een kruis der schande.

Barabbas, Judas, Cajaphas, die sarrende priesters op Golgotha, die hadden aan het kruis gehoord. Maar Jezus niet. Voor Jezus had al wat groot en edel is op aarde in aanbidding moeten nederknielen.

Evenzoo als op verren afstand Job, die Jezus' lijden vooralschaduwde, *niet* op den aschhoop, maar op een troon had moeten zitten. En zoo als al Gods heiligen uit oud en nieuw Verbond *niet* »bespotting en geeselen, ook banden en gevangenis hadden moeten proeven", maar eere en toejuiching waardig waren geweest.

Zoo wil, zoo eischt het ons menschelijk hart, gelijk dat hart ook in Psalmist en Spreukendichter zich uitte.

Niet uit zonde, maar omdat God zelf onuitroeibaar dien band tusschen »gerechtigheid" en »eere", tusschen »zonde" en »ellende" in dat menschelijk hart gelegd heeft.

Want dat de rechtvaardige lijdt en dat de heilige Gods aan het kruis wordt geslagen, dat is niet naar de ordinantie over ons menschelijk hart in de Schepping, maar naar de geheel afwijkende ordinantie Gods in het *rijk der genade*.

En Petrus' dwaling was *niet* dat zijn menschelijk hart valsch sprak, maar dat hij het oog voor »de dingen Gods" in het »rijk der genade" sloot.

Wat hij zei, zou waar geweest zijn in het Paradijs. Eens zal het weer waar zijn in het rijk der heerlijkheid.

Maar het was leugen bij het Verlossingswerk. Een weerstaan en weerspreken van de ordinantie Gods voor het rijk der genade.

En wat Satan Petrus inblies, was niet dat hij zijn liefde voor Jezus bluschte. Integendeel juist uit die liefde sprak hij.

Maar hierin was Satans inwerking op zijn ziel, dat hij Petrus' oog sloot voor de ordinantie Gods in het werk der Verlossing, en hem tot Jezus spreken deed, als gold ook onder ons zondaren nog de ordinantie van het Paradijs.

En verstaat ge het nu niet, hoe in Jezus meer en sterker dan ooit in eenig menschenkind de menschelijke drang moest prikkelen, om aan die ordinantie van het Paradijs zich vast te klemmen?

Voor ons, die zelf in zonden ontvangen en geboren zijn, is het al zoo bijna onmogelijk, om die wet van het Paradijs ons als opgeschort te denken, en het te verstaan dat het lijden juist niet meest den goddelooze, maar den *rechtvaardige* overkomt.

En wat moet het dan niet voor uw Jezus geweest zijn, voor hem, den Heilige Gods, om in die *tegennatuurlijke* ordinantie van het Verlossingswerk met zijn menschelijk hart in te gaan.

Natuurlijk, als zelf God, kende hij geen strijd naar zijn Goddelijke natuur.

Maar hierin juist was zijn Vleeschwording, dat hij als Middelaar niets, niets doorstaan of volbrengen moest naar zijn Goddelijk bewustzijn, maar dat het alles, niets uitgenomen, door zijn *menschelijk* bewustzijn moest doorgaan, en door hem als de *mensch* Jezus Christus moest geleden en doorworsteld worden.

En kon nu iets pijnlijker, kon iets banger, kon iets in den uitersten zin meer onmogelijk zijn, dan om, als de Heilige Gods en van alle zonde afgescheiden, in die *tegennatuurlijke* ordinantie, dat *de rechtvaardige naar het kruis gaat*, in te dringen?

Job, bij al zijn verweer, beseft alihans nog, dat uit den onreine geen reine kan komen, en dat het lot der zondaren ook zijn deel is.

Maar zelfs dien steun miste uw Heiland, onnoozel, onbesmet, en van den Heiligen Geest ontvangen.

In *die* bange worsteling school dan ook de diepste kern van wat hij als uw Middelaar doorworsteld heeft.

Zie het maar in Gethsémané. Hoor het maar als hij zijn *Lama Sabachtani* uitklaagt.

En dat weet Satan, en Petrus die er niet op verdacht is, moet hem ten instrument dienen.

En daarom vlijmde dat gevaarlijke woord van Petrus uw Jezus zoo diep in de ziel. Het blies zijn gloed, die reeds onder de asche, in zijn benauwde ziel bedolven was, weer zoo bitter en zoo krachtig op.

Jezus voelde weer al het ontzettende der Satanische verzoeking.

Ja, zoo was het, naar de wet van het Paradijs kon en moest dat ook niet geschieden. Voor zijn menschelijk gevoel niet alleen, maar ook voor zijn menschelijk hart, en voor de wet die in dat hart sprak, was dat Golgotha, dat te komen stond, volstrekt *tegennatuurlijk*.

Maar, God zij lof, hij weerstaat den verzoeker, en triomfeert in het eigen oogenblik.

Ga weg achter mij, Satanas.

Niet in het Paradijs, maar in een *wereld van zonde* ben ik verschenen.

En daarom »de dingen Gods" zijn nu niet de ordinantien van het verloren Paradijs, maar de ordinantien van het *Verlossingswerk*, om, is het volbracht, juist door dit Verlossingswerk het verloren Paradijs voor Gods uitverkorenen te herwinnen.

Voelt ge zoo de diepte dezer verzoeking, en ziet ge nu scherp in wat hier het gedichtsel van Satan was?

Veelal vergist ge u zoo schromelijk, en waant dat Satan uitsluitend met boosaardige, demonische opwellingen op u inwerkt.

Maar zoo is het *niet*.

In Petrus was niets boosaardigs. Hij bedoelde niets demonisch. Liefde sprak in hem. Zijn woord was naar de wet van het Paradijs zelfs onberispelijk.

Als iemand aan Adam voor zijn val de hand had willen slaan, zou dat woord van Petrus het eenig ware en juiste zijn geweest.

Hij had gelijk. Het had zoo met uw Heiland niet mogen geschieden. En dat het toch *moest*, en niet kon en niet mocht afgewend, dat was alleen om *onze* schuld en *onze* zonde.

En daarin verstrikt nu Satan Petrus, en door dien strik waarin hij Petrus ving, ontroert en verzoekt hij nu Jezus.

En zoo doet Satan nog.

Zoo sluipt hij nog ook in uw hart en in het hart uwer broederen, om in wat schijnbaar *juist* en schijnbaar *zoet* is, en door wat den indruk van het teedere en het lieflijke maakt, uw ziele te vangen.

Vandaar dat ook nu nog onder ons zoo vaak de één voor den ander een aanstoot, een instrument van Satan ter verzoeking wordt.

En ook onder broederen zijt ge daartegen dan alleen veilig, zoo om uw arm bij dagen en bij nachten het schild hangt *van wat God wil*; wil over ons arme zondaren: wil naar zijn aan *zondaren* gegeven Woord.

KUYPER.

Amsterdam, 15 Maart 1895.

Onderwerpelijk.

Het voorafgaand *Herau*t-nummer wees op het gevaar, dat er schuilt, in het eenzijdig op de spits drijven van een louter *voorwerpelijke* predikatie.

Thans zou de louter *onderwerpelijke* prediking aan de beurt komen.

Fraai is ook deze naam niet; en kwalijk kunnen we ons indenken in wat iemand, die vreemd is aan wijsgeerige termen, bij het uitspreken van zulk een barbaarsch woord, door zijn taalgevoel gewaar wordt.

Wat *onderwerpen* is verstaat het volk best. Maar reeds wat een *onderwerp* is, staat voor veler besef wrak. Een »*onderwerp* om over te spreken", of »een *onderwerp* ter behandeling" verstaat men nog; maar dat *Jan* in »*Jan slaat Piet*", het onderwerp van »slaan" is, blijft een van buiten geleerde en nooit recht begrepen schoolles. En als nu van dit »onderwerp" nog weer een bijvoeglijk naamwoord met *-lijk* wordt afgeleid, en men zeggen moet wat *onderwerp-e-lijk* is, begint het voor heel wat anders heldere koppen grauw en groen voor de oogen te worden; zoo ongeveer als het ons gaat schemeren, als we de courant vol vinden van allerlei Chineesche en Japansche plaats- en persoonsnamen.

Alleen één uitzondering bestaat hierop, t. w. zoo ge »onderwerpelijk" met »predikatie" verbindt. Dan toch begrijpt men in tamelijk breeden kring, natuurlijk *niet* wat »onderwerpelijk" is; en of ge hier »subjectief" voor zet, blijft krek hetzelfde; maar wel zoo ongeveer *wat soort predikatie* hierdoor wordt aangeduid.

Bij het kerk gaan hoort men beurtelings tweeërlei soort predikers. De ééne meer deftig, koeler en geleerder, de andere losser, warmer en makkelijker te volgen. De ééne die u als op zekeren afstand toespreekt over dingen die u wel aangaan, maar die hij voor uw deur nederlegt; en de ander die er u zelf bijroept, en u die dingen tot in uw binnenkamer brengt, en er, om het zoo uit te drukken, saâm met u de tanden inzet. Om kort te gaan, de ééne hoogst leerzaam voor uw indenken van de waarheid, de andere prikkelend voor uw geestelijk gevoel. En als ge nu onder de menschen zoo rondvraagt, hoe ze die laatste soort predikatie noemen, dan antwoordt men u in menigen kring grifweg: »Dat is nu de onderwerpelijke prediking."

Scherper en juister echter zou de onderscheiding zijn, indien men op de verschillende beteekenis van het *Woord* en van den *Geest* lette, overmits metterdaad eerst bij deze tegenstelling de *voorwerpelijke* en *onderwerpelijke* predikatiën uiteengaan.

In de deugdelijke predikatie moet de harmonie tusschen de werking van het *Woord* en de werking van den *Geest* tot haar recht komen.

Scheidt men nu daarentegen deze beide, die God gehuwd heeft, dan krijgt men op den predikstoel óf *het Woord* los van den Geest, en vervalt hiermede in het louter *voorwerpelijke*, óf wel *den Geest* los van het Woord, en zinkt aldus in het louter *onderwerpelijke* weg.

Over de harmonie van beide in de deugdelijke predikatie handelen we een volgend maal.

Thans bepalen we ons tot de predikatie die verloopt en haar kracht zoekt in het *louter onderwerpelijke*.

Niet alsof deze bloot subjectieve prediking het Woord opzij zou leggen. Daar denkt niemand aan. Een *tekst* moet er altoos wezen, en het Woord moet opengeslagen op den kansel vóór den prediker liggen.

Alleen maar, bij de uitlegging van dat Woord moet niet te lang stilgestaan. Alle uitlegging is dor. En ook doet het er niet toe, of de prediker zich nu tot zijn tekst bepaalt en uit dit tekstwoord put. Ook al dient de tekst voor weinig anders dan een aanloop, om op dreef te komen, en al wordt de predikatie niets dan een *motto*-prediking, dat deert niet en dat hindert niet, als wat hij voorts zeggen gaat, nu maar warm, geestelijk roerend en voor de ziel stichtelijk is.

Nu was er een tijd in 's Heeren openbaring, dat er nog geen *Woord* als voltooide »Heilige Schrift" bestond, en dat heel de openbaring plaats greep door rechtstreeksche werking des Geestes. In dien tijd trad een Mozes, een David, een Jesaia, een Johannes de Dooper op, niet met een Bijbel in de hand, maar met een *last des Heeren*.

Die mannen spraken *uit den Geest*, want door den Geest waren hun de Godsgeheimen geopenbaard.

Toen kwam derhalve de prediking op, niet uit het voorwerpelijke Woord dat voor hen lag, maar uit hun eigen onderwerpelijke zielservaring, waarin de Heilige Geest de dingen Gods openbaarde.

In dien tijd *moest* dat alzoo. Aldus was destijds de ordinantie des Heeren. Zoo en niet anders was in die dagen zijn weg in het heiligdom.

Zelfs in de prediking der Apostelen staat dit vrije getuigenis, krachtens de inwerking van den Heiligen Geest, op den voorgrond; en schier alleen de brief aan de Hebreën maakt op dit getuigenis als zoodanig een uitzondering. In dien brief toch wordt niet weinig juist uit de toenmalige Schrift geredeneerd. Wat in dien brief over Melchizedek voorkomt, achten velen dan ook dor en weinig stichtelijk, ook al is het dat de apostel zelf er juist omgekeerd »spijze voor *den volmaakte*" in zegt aan te bieden.

Maar hoe dit zij, het feit staat vast, dat in de dagen van de bijzondere openbaring de prediking der Godsmannen veeleer een getuigenis uit *Geestes-inspraak*, en niet een putten uit het reeds geopenbaarde *Woord* was.

Dit nu beide onbegrijpelijk. Het gaf geheel den indruk van onmiddellijk uit den hemel te komen. En de mannen die alzoo spraken, stonden boven alle andere predikers, want ze waren de profeten en apostelen des Heeren.

Zoo was het toen, nu niet meer. Doch zie nu werkt er ook thans nog zekere neiging, zoo bij menig prediker, als in menige gemeente, om die te loor gegane heerlijkheid weer te doen opleven

Het liefst zou het hun zijn, als er weer profeten of apostelen verschenen, die kortweg uitriepen: *Alzoo zegt de Heere*. Daar zou men desnoods het papieren Woord voor missen willen.

En nu dat *niet* kan, en *niet* zoo is, nu klemt men zich krampachtig vast aan het eenige wat ons onderwerpelijk overbleef, t. w. aan de geestelijke ervaring en verlichting van den man die om te spreken optreedt.

Het Woord zelf ligt als boek daar neder, maar die man *leeft*, en leeft die man nu ook inwendig, en kan hij zeggen, dat hij uit den *dood* in het *leven* overging; en dat de Geest hem verlichtte, en dat hij bij Geesteslicht de waarheid van wat in dat Woord staat, bekend heeft; dan ontstaat een indruk alsof de Heilige Geest door dien man getuigenis aan het Woord geeft, en alsof nog altoos iets van de glorie der profeten en apostelen herleeft.

Hierin wortelt dan ook de meerdere smaak, die ook nu nog voor deze onderwerpelijke prediking bij velen bestaat.

Ze dorsten naar het onmiddellijk getuigenis des Geestes, en nu dit getuigenis niet meer rechtstreeks komt, zooals bij de apostelen en profeten, begeeren ze althans wat hier het naast bijkomt.

De zending van zulk een man moet niet van de kerk, maar van den Heere komen. Zijn verlichting moet niet van den Vader, maar rechtstreeks van den Geest uitgaan. En dit getuigenis moet in hem zoo doortastend en beslist werken, dat hij uitroept, niet: »Aldus leert het Woord," maar veel rijker en veel beter: »Wij gelooven en daarom spreken wij. Het is de Heilige Geest die ons in alle waarheid leidt."

Maar natuurlijk, soortgelijke zielswerkingen als in dien prediker als Getuige werken, werken ook in tal van zijn *hoorders* en *hoorderessen*. Ook onder hen zijn er, die teedere, dierbare en beweeglijke gewaarwordingen en ervaringen in hun geestelijk leven opdeden, en die, evenals de Samaritaansche vrouw, betuigen, dat ze eerst wel geloofden om anderer zeggen, maar dat ze nu deze geestelijke dingen zelven ondervonden hebben.

Vanzelf moet derhalve deze Getuige op den kansel zich aan het bevindelijke leven van die hoorders en hoorderessen aansluiten. Zijn zelfgetuigenis moet met hun bevinding in overeenstemming zijn. En in dat uitspreken van een geestelijke ervaring, die in hen en in hem gelijkelijk werkte, moet het zegel des Geestes merkbaar zijn.

Dat zijn er in zulk een geval wel slechts weinigen. De anderen hebben daar geen kennis aan. Maar dat hindert niet. Ook zij worden toch jaloersch gemaakt van zulk een geestelijk schouwspel, en voorts steeds beklaagd en bestraft en opgeroepen ter bekeering.

Zoo gaat dan ten slotte alles in de *onderwerpen*, d. i. in de geestelijk verwekte personen om, en het Woord ligt er schier ongebruikt naast, evenals een plattegrond in den zak blijft bij iemand die precies in zijn stad thuis is, en elke straat en elk plein kent uit eigen aanschouwing.

Want wel is ook deze onderwerpelijke predikatie steeds doorregen met enkele Schriftplaatsen, maar bijna uitsluitend met wat op vroegere geestelijke openbaring sloeg, om daarmeê het goed en deugdelijk recht van het thans steunen op eigen Geestesopenbaring te rechtvaardigen.

Dat geestelijk zelfgetuigenis, in verband met de geestelijk bevinding der dieper ingeleiden onder de hoorders en hoorderessen, is en blijft dan ook hoofdzaak.

Daarin, en daarin alleen komt de werking van den Heiligen Geest uit, en alleen die werking des Geestes geeft zekerheid en plaatst in gemeenschap met den levenden God.

Zoo vallen de middelen weg. Alles dringt en hongert naar onmiddellijke Geesteswerking en Geestesverlichting.

Het zegel op het Woord komt niet van het Sacrament, maar van wat omging in den prediker en zijn medeverwekten.

De autoriteit van den prediker komt niet van Christus' wege door zijn kerk hem toe, maar rechtstreeks door het getuigenis des Geestes in hem.

Studie is tot niets nut, en veel beter dan het verliezen van zijn tijd in het aanleeren van »talen en consten", ware het zich afzonderen, om op de werking des Geestes te wachten.

Een predikatie opschrijven, is tegen den eisch van het werk; want alleen wie vrij optreedt, kan een instrument des Heiligen Geestes zijn.

En ook geeft het ambt niets. Bij tientallen immers vindt ge doode ambtsdragers, en daarentegen veel buiten-ambtelijke personen en personen die vol van kracht en des Heiligen Geestes zijn.

En daarom weg met Kerk en Sacrament, weg met ambt en met studiën. Laat in een zaal, laat op een plein een man opstaan, die betuigt de verlichting des Geestes te hebben, en laat hij geestelijke taal spreken, die weêrklank vindt bij wie zelf geestelijk verwekt is, dan, maar ook dan eerst hebt ge de glorie der aloude profetische en apostolische bediening terug en leeft ge niet bij *de letter* die doodt, maar bij *den Geest* die levend maakt.

Tot die practische slotsom is men dan in de historie ook telkens gekomen.

Niet alleen hier te lande, maar in alle landen.

De *Plymouth brethren* werden door geen anderen geest gedreven.

Het Woord wordt al lichter geacht, de mystieke Geesteswerking gaat het één en al worden.

Tot men dan ten slotte ziet, dat de vrome en vrije Modernen, die mystiek getint zijn, toevalligerwijze op geheel hetzelfde punt uitkomen, en nu reeds onder de Kwakers in Engeland en Amerika, die de onderwerpelijkheid op de spits drijven, vrome mannen en vrouwen opstaan, die den Heiland *belijden*, en die toch met de gevoelvolle *loochenaars* van denzelfden Heiland, geestelijk accordeeren.